

Журнал заснований у 1999 р.

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Міжнародний
науковий журнал

**№ 3 (53)
2011**

Засновники:

Сумський державний університет (СумДУ); Центр економічних досліджень (ЦЕД); Сумське регіональне відділення Академії підприємництва і менеджменту України (СРВ АПМУ); ВТД «Університетська книга»

Редакційна колегія:

Мельник Л.Г., д.е.н., проф. (СумДУ, ЦЕД) – головний редактор; Ілляшенко С.М., д.е.н., проф. (СумДУ) – заступник головного редактора; Телиженко О.М., д.е.н., проф. (СумДУ) – заступник головного редактора; Сабадаш В.В., к.е.н., доц. (СумДУ, СРВ АПМУ) – заступник головного редактора; Дерев'яно Ю.М., к.е.н. (СумДУ) – заступник головного редактора; Мащенко О.М., к.е.н. (СумДУ) – технічний редактор; Балацький О.Ф., д.е.н., проф. (СумДУ); Баллантайн Пол, PhD, проф. (Університет Колорадо Спрінгс, США); Бобильов С.М., д.е.н., проф. (ФДОУ ВПО «Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова», м. Москва, Російська Федерація); Боронос В.М., к.е.н., проф. (СумДУ); Бун К. Еммануель, PhD, проф. (Вільний Університет Брюсселя, Бельгія); Бистряков І.К., д.е.н., проф. (Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, м. Київ); Васильєва Т.А., д.е.н., доц. (ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми); Галиця І.О., д.е.н. (Київський університет туризму, економіки і права, м. Київ); Грищенко А.А., д.е.н., член-кореспондент НАН України (ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ); Євдокимов Юрій, PhD, проф. (Університет Нью Брансвіка, Канада); Карінцева О.І., к.е.н., доц. (СумДУ); Касьяненко В.О., к.е.н., доц. (СумДУ); Кислий В.М., к.е.н., доц. (СумДУ); Козьменко С.М., д.е.н., проф. (ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми); Кочубей Н.В., к.філос.н., доц. (Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка); Лапін Є.В., д.е.н., доц. (ДХК «Титан України», м. Київ); Лукаш О.А., к.е.н. (СумДУ); Мінакова І.В., д.е.н., доц. (ДОУ ВПО «Курський державний технічний університет», м. Курськ, Російська Федерація); Мішенін Є.В., д.е.н., проф. (Сумський національний аграрний університет); Потравний І.М., д.е.н., проф. (ДОУ ВПО «Російська економічна академія ім. Г.В.Плеханова», м. Москва, Російська Федерація); Прокопенко О.В., д.е.н., доц. (СумДУ); Сотник І.М., к.е.н., доц. (СумДУ); Тарасевич В.М., д.е.н., проф. (Національна металургійна академія України, м. Дніпропетровськ); Харічков С.К., д.е.н., проф. (Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса); Шапочка М.К., к.е.н., проф. (СумДУ); Шауер Петр, C.Sc., проф. (Університет Економіки, м. Прага, Чехія);

Учредители:

Сумский государственный университет (СумГУ); Центр экономических исследований (ЦЭИ); Сумское региональное отделение Академии предпринимательства и менеджмента Украины (СРО АПМУ); ИТД «Университетская книга»

Редакционная колегия:

Мельник Л.Г., д.э.н., проф. (СумГУ, ЦЭИ) – главный редактор; Ильяшенко С.Н., д.э.н., проф. (СумГУ) – заместитель главного редактора; Телиженко А.М., д.э.н., проф. (СумГУ) – заместитель главного редактора; Сабадаш В.В., к.э.н., доц. (СумГУ, СРО АПМУ) – заместитель главного редактора; Деревяно Ю.Н., к.э.н. (СумГУ) – заместитель главного редактора; Мащенко А.М., к.э.н. (СумГУ) – технический редактор; Балацкий О.Ф., д.э.н., проф. (СумГУ); Баллантайн Пол, PhD, проф. (Университет Колорадо Спрингс, США); Бобылев С.Н., д.э.н., проф. (ФГОУ ВПО «Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова», г. Москва, Российская Федерация); Боронос В.Н., к.э.н., проф. (СумГУ); Бун К. Эммануэль, PhD, проф. (Свободный Университет Брюсселя, Бельгия); Быстряков И.К., д.э.н., проф. (Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, г. Киев); Васильева Т.А., д.э.н., доц. (ГВУЗ «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», г. Сумы); Галица И.А., д.э.н. (Киевский университет туризма, экономики и права, г. Киев); Грищенко А.А., д.э.н., член-корреспондент НАН Украины (ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины», г. Киев); Евдокимов Юрий, PhD, проф. (Университет Нью Брансвика, Канада); Каринцева А.И., к.э.н., доц. (СумГУ); Касьяненко В.А., к.э.н., доц. (СумГУ); Кислый В.Н., к.э.н., доц. (СумГУ); Козьменко С.Н., д.э.н., проф. (ГВУЗ «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», г. Сумы); Кочубей Н.В., к.филос.н., доц. (Сумский государственный педагогический университет им. А.С.Макаренка); Лапин Е.В., д.э.н., доц. (ДХК «Титан Украины», г. Киев); Лукаш О.А., к.э.н. (СумГУ); Минакова И.В., д.э.н., доц. (ГОУ ВПО «Курский государственный технический университет», г. Курск, Российская Федерация); Мишенин Е.В., д.э.н., проф. (Сумский национальный аграрный университет); Потравный И.М., д.э.н., проф. (ГОУ ВПО «Российская экономическая академия им. Г.В. Плеханова», г. Москва, Российская Федерация); Прокопенко О.В., д.э.н., доц. (СумГУ); Сотник И.Н., к.э.н., доц. (СумГУ); Тарасевич В.Н., д.э.н., проф. (Национальная металлургическая академия Украины, г. Днепропетровск); Харичков С.К., д.э.н., проф. (Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, г. Одесса); Шапочка Н.К., к.э.н., проф. (СумГУ); Шауер Петр, C.Sc., проф. (Университет Экономки, г. Прага, Чехия);

Founders:

Summy State University (SSU); Economic Research Centre (ERC); Academy of Business and Management Sumy of Ukraine, Regional branch (ABMU SRB); Publishing Company «University book»

Editorial Board:

Melnyk L.G., Dr., Prof. (SSU, ERC) – Editor-in-Chief; Ilyashenko S.N., Dr., Prof. (SSU) – Deputy Editor-in-Chief; Telizhenko A.M., Dr., Prof. (SSU) – Deputy Editor-in-Chief; Sabadash V.V., C.Sc. (SSU, ABMU SRB) – Deputy Editor-in-Chief; Derevyanko Yu.M., C.Sc. (SSU) – Deputy Editor-in-Chief; Matsenko A.M., C.Sc. (SSU) – Technical Editor; Balatsky O.F., Dr., Prof. (SSU); Ballantyne Paul, PhD, Prof. (University of Colorado Springs, USA); Bobylev S.N., Dr., Prof. (Federal State Educational Institution of Higher Professional Education 'M.V. Lomonosov Moscow State University', Moscow, Russian Federation); Boronos V.N., C.Sc., Prof. (SSU); Boon K. Emmanuel, PhD, Prof. (Free University of Brussels, Belgium); Bystryakov I.K., Dr., Prof. (Council of productive forces investigation of Ukraine, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv); Galitsa I.O., Dr. (Kyiv University of Tourism, Economics and Law, Kyiv); Hrytsenko A.A., Dr., Prof. (State Institution 'Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences, Kyiv); Karintseva O.I., C.Sc. (SSU); Kasyanenko V.A., C.Sc. (SSU); Kharichkov S.K., Dr., Prof. (Institute of Market Problems and Economic & Ecological Research, National Academy of Science of Ukraine, Odessa); Kochubey N.V., C.Sc. (A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University); Kozmenko S.M., Dr., Prof. (State Higher Educational Institution 'Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine', Sumy); Kyslyi V.N., C.Sc. (SSU); Lapin Y.V., Dr. (SHC 'Titan Ukraine', Kyiv); Lukash O.A., C.Sc. (SSU); Minakova I.V., Dr. (State Educational Institution of Higher Professional Education 'Kursk State Technical University', Kursk, Russian Federation); Mishenin Y.V., Dr., Prof. (SNAU); Potravny I.M., Dr., Prof. (State Educational Institution of Higher Professional Education 'H.V. Plekhanov Russian Academy of Economics', Moscow, Russian Federation); Prokopenko O.V., Dr. (SSU); Petr Sauer, C.Sc., Prof. (University of Economics, Prague, Czech Republic); Shapochka M.K., C.Sc., Prof. (SSU); Sotnyk I.N., C.Sc. (SSU); Tarasevich V.N., Dr., Prof. (National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk); Vasylyeva T.A., Dr. (State Higher Educational Institution 'Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine', Sumy); Yevdokimov Yu., PhD, Prof. (University of New Brunswick, Canada).

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ № 3 (53)

2011

Виходить

4 рази

на рік

Заснований
у 1999 р.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

С.К. Харічков, Н.М. Андреева, С.Г. Нездоймінов

Модель механізму розвитку сільського туризму у євро регіоні

Нижній Дунай..... 13

(мова оригіналу – українська)

І.М. Сотник, О.М. Коробець

Передумови та проблеми формування ефективної системи управління
екологічними ризиками підприємства..... 21

(мова оригіналу – російська)

М.В. Ільїна

Соціально-економічна роль некомерційних організацій у забезпеченні
сталого розвитку суспільства..... 28

(мова оригіналу – українська)

РОЗДІЛ 2 ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ

М. Кілгор, В. Мельник

Подвійний шлях до інновацій та економічного відродження..... 38

(мова оригіналу – англійська)

В.В. Іванова

Економіка, заснована на знаннях, та економіка знань:

адекватність використання категорій..... 47

(мова оригіналу – українська)

Н.В. Гнєсіна, М.І. Ларка, С.П. Сударкіна Принципи та методологія оцінювання майнових комплексів ІТ-компаній.....	55
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
Н.Ю. Брюховецька, І.О. Педерсен Дослідження сутності інноваційного ризику та підходів до його оцінки.....	64
<i>(мова оригіналу – російська)</i>	
О.М. Маценко Оптимізація розподілу ресурсів у соціально-економічних системах (на прикладі регіонального ринку води).....	72
<i>(мова оригіналу – російська)</i>	
 РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА	
Н.О. Князева, О.А. Князева Методичні підходи до вибору тарифних стратегій у сфері надання послуг поштового зв'язку.....	78
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
М.М. Меркулов, Л.В. Ширяєва Визначення критерію ефективності виробничої системи.....	89
<i>(мова оригіналу – російська)</i>	
Ю.В. Лисенко, О.Л. Герасимова Управління змінами як альтернативний варіант антикризових заходів.....	98
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
Н.М. Вдовенко Основна причина невдачі реформи в рибогосподарській галузі України.....	105
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
Ю.М. Дерев'янюк Методичні підходи до аналізу економічних циклів діяльності підприємств.....	112
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
 РОЗДІЛ 4 МАКРОЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ	
С.В. Леонов, Л.Л. Грищенко Концептуальні основи формування системи оцінки проектів державно-приватного партнерства.....	118
<i>(мова оригіналу – українська)</i>	
А.Г. Мнацаканян Посткризові актуальні питання розвитку аудиту у Вірменії.....	126
<i>(мова оригіналу – російська)</i>	

Розділ 4

Макроекономічні механізми

УДК: 330.322-044.3

С.В. Леонов, Л.Л. Гриценко

Концептуальні основи формування системи оцінки проектів державно-приватного партнерства

У статті обґрунтовано необхідність формування системи оцінки проектів державно-приватного партнерства, розглянуто типи інвестиційних проектів та виділено основні положення такої системи. Запропоновано варіант розроблення техніко-економічного обґрунтування проектів у рамках реалізації концепції державно-приватного партнерства.

Ключові слова: проект, державно-приватне партнерство, техніко-економічне обґрунтування, експертиза, ефективність.

Постановка проблеми

Державно-приватне партнерство (ДПП) вважається ефективним і дієвим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку держави, способом залучення коштів на фінансування пріоритетних та суспільно-значущих проектів в умовах недостаті бюджетних коштів та налагодження довгострокових і плідних зв'язків з потенційними інвесторами. Завдяки співробітництву держави і приватного сектору в рамках ДПП створюються більш сприятливі умови для функціонування суб'єктів господарювання, розвитку стратегічно важливих галузей економіки країни, регіонального розвитку, відновленню міст, фінансуванню науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт, впровадження інноваційних розробок, прогресивних технологій, досягнення кращих техніко-економічних показників ефективності діяльності, скорочення бюджетних витрат на розвиток об'єктів інфраструктури та ін.

Сьогодні питання реалізації проектів ДПП є особливо важливими та актуальними, оскільки глобальною метою держави є забезпечення належної підготовки та проведення фінального турніру чемпіонату Європи UEFA Euro 2012 з футболу. Тому проекти ДПП повинні бути спрямовані на соціально-економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності як країни, так і регіонів, зростання прибутковості і ефективності виробничо-господарської діяльності у сферах ДПП, збільшення економічного потенціалу інфраструктурних об'єктів тощо.

Аналіз стану дослідження проблеми

Загалом проблеми оцінки ефективності інвестиційних проектів знайшли широке відображення у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І.О. Бланка, В.А. Верби, П.Л. Віленського, О.А. Загородніх, В.В. Ковальова, В.В. Коссова,

Леонов Сергій Вячеславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми; Гриценко Лариса Леонідівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми.

© С.В. Леонов, Л.Л. Гриценко, 2011

В.Н. Лівшица, І.В. Ліпсиця, С.А. Смоляка, В. Беренса, Д. Норкотт та ін. Світовий досвід фінансування інфраструктурних проектів та тенденції розвитку проектів ДПП досліджують в працях деякі вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В.Г. Варнавський, Є.Ю. Гайко, О.М. Головінов, В.А. Голян, Дж. Делмон, А.В. Клименко, В.О. Корольов, К.В. Павлюк, С.М. Павлюк, О.М. Полякова та ін. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень з питань розроблення та впровадження концепції розвитку ДПП в Україні, питання проведення експертизи та оцінки ефективності фінансування проектів у рамках ДПП на сьогоднішній день є недостатньо вирішеними.

Постановка завдання

Метою даної статті є дослідження концептуальних основ формування системи оцінки проектів ДПП та обґрунтування доцільності розроблення техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів у рамках реалізації концепції державно-приватного партнерства.

Результати

Унаслідок того, що кожному типу інвестиційних проектів відповідає індивідуальна стратегія управління, то ефективність організаційних і управлінських дій у проектному менеджменті значною мірою обумовлена адекватною ідентифікацією особливостей кожного конкретного типу проекту. Методичним інструментом подібної ідентифікації є класифікація інвестиційних проектів, яка являє собою закінчену систему градації всієї сукупності проектів на конкретні групи, сформовані на основі схожості характерних критеріїв і ознак, що дозволяють проводити подальші дослідження, приймати певні рішення і робити висновки для досягнення поставлених цілей. Завдяки науково аргументованій класифікації інвестиційних проектів створюються реальні передумови для індивідуального підбору найефективніших методів проектного менеджменту, оптимізації набору інструментів управлінського впливу, встановлення вимог до точності і повноти складання техніко-економічного обґрунтування проектів тощо.

Необхідно зазначити, що систематизація, типізація і класифікація інвестиційних проектів є першим кроком на шляху до побудови системи оцінки проектів ДПП. Зокрема, під виробничими інвестиційними проектами практично всі дослідники розуміють проекти, пов'язані з розвитком виробничих об'єктів, створенням нових основних фондів, розширенням, модернізацією або реконструкцією наявних виробничих потужностей тощо. Безумовно, серед цих проектів є такі, в рамках яких впроваджується інноваційна техніка або технологія, а також такі, які передбачають заміну наявного устаткування на аналогічне, тобто неінноваційне. Аналогічно серед екологічних інвестиційних проектів можна виділити такі, у рамках яких створюються інноваційні природоохоронні технології, впроваджуються інноваційні розробки із захисту від шкідливих викидів в атмосферу тощо, і такі, які передбачають встановлення не інноваційного, а вже створеного раніше природоохоронного устаткування.

Далі доцільно розглянути сутність різних типів реальних інвестиційних проектів, що розробляються в рамках ДПП, зокрема:

- виробничі проекти передбачають вкладення коштів у розвиток виробництва, створення нових виробничих потужностей і основних фондів, суттєву модернізацію парку устаткування, заміну традиційної техніки (морально або фізично застарілої) на нову, досконалішу, що базується на новому, інноваційному технологічному принципі, впровадження у виробничий процес нових, прогресивних технологічних процесів, автоматизацію виробничого процесу за рахунок інноваційних розробок;
- соціальні проекти орієнтовані на здійснення соціальних заходів у сфері охорони здоров'я, освіти, культури на рівні країни, регіону, міста тощо, соціально-побутового

обслуговування населення, муніципального комунального господарства, заходів, спрямованих на розвиток суспільного транспорту, інженерного забезпечення територій забудови міст й інших поселень та ін. Відмінною особливістю даного типу проектів є той факт, що всі заходи, що здійснюються у рамках цих проектів, мають соціальний характер, проекти, як правило, характеризуються низьким рівнем рентабельності, а іноді і взагалі мають неприбутковий характер;

- екологічні проекти передбачають здійснення природоохоронних заходів, наприклад, використання нових методів очищення атмосферного повітря, впровадження водних очисних споруд, що базуються на новому технологічному принципі, впровадження інноваційних способів підвищення екологічності виробничого процесу, створення інноваційних товарів з поліпшеними екологічними властивостями і т.д. Відмінною рисою даного типу інвестиційних проектів є, по-перше, їх природоохоронний характер, а по-друге - використання інноваційних заходів (техніки, технологій, продуктів) для забезпечення підвищення екологічного рівня;

- науково-дослідницькі проекти орієнтовані виключно на проведення наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, створення дослідних зразків, здійснення експериментів і випробувань, тобто – на реалізацію завдань створення інноваційної продукції і підготовки її до промислового освоєння. Особливістю даного типу проектів є те, що вони не передбачають серійного виробництва інноваційної продукції, а обмежуються лише формуванням інноваційної ідеї, концепції створення даної інноваційної розробки, підготовкою технічної і конструкторської документації.

Виходячи з того, що проекти ДПП характеризуються довготривалістю відносин (від 5 до 50 років) та іншими ознаками, зазначеними у Законі України «Про державно-приватне партнерство» [6], то очевидно, що такі проекти вимагають використання специфічних методичних підходів оцінки проектів у рамках ДПП та формування їх техніко-економічного обґрунтування.

Основне завдання формування системи оцінки проектів ДПП, на нашу думку, полягає в тому, щоб з'ясувати і переконливо обґрунтувати, наскільки реалізація того або іншого проекту (тобто комбінації будівельних, технологічних, фінансових та організаційних рішень) не лише вигідна з чисто комерційної точки зору, але і відповідає стратегічним інтересам держави або регіону, напрямкам соціально-економічного розвитку, враховує сучасні тенденції інвестиційного розвитку, сприяє інтенсифікації інноваційного розвитку країни, галузі, регіону, міста або окремого підприємства, забезпечить отримання економічного, соціального та екологічного ефектів тощо.

Отже, мова йде про ступінь втручання держави у процеси здійснення ДПП та фінансування інфраструктурних проектів, про те, для яких типів інвестиційних проектів повинні існувати нормативно або законодавчо встановлені методичні процедури у рамках ДПП, жорстко регламентовані механізми експертизи, закріплені нормативи та ін. З прийняттям Закону України «Про державно-приватне партнерство» розроблено і затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232 «Методику виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними» [7], а також Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2011 р. № 384 «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» [3] затверджено «Порядок проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим» та «Порядок проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства». У ст. 4 останнього нормативного документа зазначено, що «пропозиція щодо здійснення ДПП подається органу управління за формою,

затвердженою Міністерством економічного розвитку і торгівлі. До пропозиції додається: техніко-економічне обґрунтування здійснення ДПП із залученням особи, яка подала пропозицію за формою, затвердженою Міністерством; документи, що підтверджують фінансову спроможність особи, яка подала пропозицію, брати участь у здійсненні відповідного ДПП; документ, що підтверджує повноваження особи, яка підписала пропозицію (для юридичної особи), та засвідчені у встановленому порядку копії статуту або інших установчих документів».

Нами запропонована форма техніко-економічного обґрунтування проекту, яке може бути використане для надання до державних органів у складі проектної документації, що затверджується, з метою подальшого отримання тих або інших дозволів або державної підтримки та для передачі на узгодження всім учасникам (приватним партнерам, потенційним зарубіжним або вітчизняним інвесторам, банкам тощо) з метою доведення того, що технічні, технологічні або організаційно-управлінські рішення, закладені в проект, дійсно дозволяють забезпечити потенційним учасникам додатковий прибуток, але, з іншого боку – з метою надання їм об'єктивної інформації про всі ризики, пов'язані з фінансуванням.

На нашу думку, відомості, які повинні міститися в техніко-економічному обґрунтуванні інвестиційного проекту в рамках ДПП, мають бути структуровані у такі розділи:

1. Загальна ідея проекту:
 - формулювання мети і завдань проекту;
 - формулювання основних принципів проектної діяльності;
 - аналіз ступеня відповідності стратегії проекту місії і стратегічному курсу розвитку міста, регіону, країни, в рамках яких передбачена його реалізація;
 - роль даного проекту в стратегічному інноваційному розвитку;
 - значущість проекту (загальнонаціонального, регіонального значення);
 - інноваційний і патентний аналіз технічного рішення (об'єкта техніки, ресурсу, послуги), організація виробництва якого передбачена проектом.
2. Інформація про учасників проекту:
 - опис складу учасників проекту та їх функцій у проекті;
 - організаційно-правова форма організації проекту (нормативні документи, якими регулюється взаємодія учасників проекту);
 - зобов'язання всіх учасників проекту, гарантії зобов'язань і санкції за їх порушення;
 - умови фінансування проекту, заходи взаємної фінансової й організаційної підтримки учасників проекту;
 - особливі умови обороту продукції і ресурсів між учасниками проекту (наприклад, використання трансфертних цін між учасниками, товарного кредитування, лізинг тощо).
3. Часові й операційні рамки проекту:
 - визначення моменту початку і планового закінчення проекту;
 - календарний план проекту (опис дій, що підлягають виконанню в рамках проекту із зазначенням відповідних термінів, обсягів, виконавців), синхронізований у часі і просторі;
 - обґрунтування тривалості життєвого циклу проекту, виходячи з оцінки тенденцій науково-технічного розвитку, морального і фізичного зношення основного устаткування, аналізу ланцюга заміни техніки;
 - умови припинення проекту;
 - виявлення граничних умов ефективної реалізації проекту.
4. Опис продукції, виробництво якої заплановане у рамках проекту:
 - опис основних техніко-економічних характеристик продукції;
 - опис основних ергономічних характеристик, дизайнерських рішень;

- порівняння запропонованої продукції з продукцією конкурентів.
5. Закупівельна стратегія проекту (опис ринку ресурсів, що споживаються):
- характеристика учасників ринку, їх частки на ринку;
 - оцінка попиту і пропозиції, еластичності попиту;
 - оцінка ступеня монополізації ринку;
 - аналіз наявності державного регулювання окремих сфер ринку ресурсів, що споживаються;
 - оцінка місткості ринку;
 - оцінка ступеня сегментації ринку;
 - оцінка того, чи пов'язана реалізація проекту з використанням яких-небудь дефіцитних або відсутніх на вільному ринку ресурсів, чи може зірватися реалізація проекту внаслідок відсутності яких-небудь ресурсів;
 - аналіз необхідності одержання квот і ліцензій на ввезення сировини, матеріалів тощо;
 - розроблення стратегії і програми забезпечення стійкості проекту в тій частині, яка пов'язана з надійністю постачальників, наявністю ліцензій, використанням обмежених ресурсів тощо.
6. Збутова стратегія проекту (опис ринку збуту виробленої продукції, способів і стратегії виходу на нього):
- обґрунтування цін на продукцію, що виробляється, або послуги в рамках проекту;
 - оцінка потенційної місткості ринку;
 - опис основних споживачів продукції, стратегії роботи з ними;
 - опис специфічних способів виходу на ринок і прийомів збуту.
7. Основні технічні і будівельні рішення, обґрунтування відповідності інженерних, технологічних, будівельних, архітектурних та інших проектних рішень встановленим нормам, державним стандартам, відомості про наявність дозвільних документів.
8. Обґрунтування достатності кадрового потенціалу реалізації проекту:
- формування переліку специфічних вимог до персоналу (за видами робіт);
 - наявність на момент оцінки достатньої кількості спеціалізованих співробітників, чий навик, уміння і кваліфікація відповідають усім вимогам, що висувуються;
 - наявність реальної можливості в процесі реалізації проекту залучити фахівців необхідних професій, освітнього рівня, кваліфікації в необхідних обсягах і на запланований період.
9. Оцінка екологічних наслідків реалізації проекту.
10. Оцінка соціальних наслідків реалізації проекту.
11. Обґрунтування правової допустимості проекту.
12. Відомості про форми державної підтримки проекту (податкові пільги, пряме бюджетне фінансування, державні гарантії тощо), про ступінь лояльності місцевих і регіональних органів влади до ідеї організації даного проекту.
13. Особливості облікової політики в рамках проекту.
14. Оцінка взаємовпливу проекту і зовнішнього середовища:
- систематизація і групування складових проекту, які залежать від впливу факторів зовнішнього середовища;
 - ранжування проектних складових у міру їх залежності від впливу факторів зовнішнього середовища (здійснюється на підставі аналізу чутливості);
 - систематизація і групування факторів зовнішнього середовища, на які впливає реалізація проекту (здійснюється на підставі оцінки соціального, екологічного, інституційного оточення проекту, ступеня його впливу на суспільство в цілому або конкретний регіон);

- ранжування факторів зовнішнього середовища за ступенем впливу на них реалізації проекту (здійснюється на підставі експертних оцінок).

15. Оцінка побічних ефектів (втрат) у проекті:

- виявлення побічних ефектів (втрат) проекту, оцінка суб'єктивної імовірності їх появи;
- ранжування побічних ефектів за рівнем значущості;
- аналіз наслідків появи побічних ефектів.

16. Оцінка суміжних ефектів (втрат) проекту:

- виявлення суміжних ефектів (втрат) проекту;
- кількісна оцінка суміжних ефектів, що піддаються числовому вимірюванню.

17. Оцінка ефективності проекту:

- встановлення граничних значень для основних критеріїв прийняття рішень щодо проекту;

- оцінка фінансової (комерційної) можливості реалізації проекту;

- оцінка економічної ефективності проекту в цілому;

- оцінка ефективності проекту для сторонніх економічних суб'єктів, інтереси яких зачіпаються в процесі реалізації проекту, наприклад, для населення країни або регіону (оцінка суспільної і регіональної ефективності);

- оцінка економічної, соціальної і екологічної ефективності проекту;

- оцінка ефективності участі в проекті для кожного учасника.

Зміст даного розділу техніко-економічного обґрунтування проектів є підставою для проведення оцінки суспільної, регіональної, бюджетної, соціальної, екологічної, а також інших видів ефективності проекту, здійснення загальнодержавної або регіональної експертизи.

Далі ми вважаємо за доцільне викласти основні положення запропонованої нами системи оцінки проектів ДПП.

1. Для проектів загальнонаціонального і регіонального значення ставка дисконтування повинна встановлюватися централізовано як соціально-економічний норматив, причому при його визначенні повинні бути враховані інтереси і переваги суспільства, темпи і напрями соціально-економічного та інноваційного розвитку, необхідність стимулювання припливу інвестиційного капіталу в той або інший регіон або галузь, особливості інноваційного розвитку кожного регіону або галузі.

2. У розрахунках повинна відображатися вартісна оцінка суміжних ефектів проекту, що виявляються в інших галузях народного господарства, в соціальній або екологічній сфері, інноваційній сфері тощо. Під суміжними ефектами проекту, на нашу думку, слід розуміти ті ефекти, які мають безпосередній причинно-наслідковий зв'язок з даним проектом, проте виявляються не в ньому самому, а в суміжних з ним областях і сферах господарської діяльності (як на рівні галузі, регіону, національної економіки в цілому, так і на рівні окремого підприємства, в рамках якого передбачається реалізація даного проекту). Дані ефекти пов'язані з витратами і вигодами для економічних суб'єктів, що не є безпосередніми учасниками проекту, тобто такими, що знаходяться поза його інституційними рамками. Прикладом суміжного ефекту можуть бути непрямі вигоди, що виникають у проекті у споживачів продукції, що виробляється, по ланцюжку міжгалузевих зв'язків першого, другого і третього порядків. Оцінка суміжних ефектів є серйозною науково-методологічною проблемою, дослідження в даному напрямі впродовж багатьох років проводяться як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Найпростішим способом урахування суміжних ефектів є оцінка різниці непрямих результатів у ситуації «з проектом» і «без проекту».

3. У розрахунках повинна відображатися вартісна оцінка побічних ефектів проекту. Під побічними ефектами слід розуміти ті, які не є цільовими, не передбачені

концепцією проекту, проте чия поява у рамках проекту прогнозується з певним ступенем імовірності. Прикладом побічних ефектів може бути виграш за рахунок різниці світових і внутрішніх цін на нову продукцію, економія виробничих витрат за рахунок впровадження прогресивного технологічного устаткування, скорочення соціальних витрат за рахунок того, що інноваційна техніка має поліпшені ергономічні характеристики, скорочення екологічних витрат тощо.

4. У рамках реалізації концепції ДПП слід проводити окремо, зусиллями різних суб'єктів і на підставі різних принципів і підходів значні за часом і витратами оціночні процедури: оцінку ефективності проекту і його експертизу. Типовою помилкою, на нашу думку, є розмивання меж цих процедур, внаслідок чого не завжди стає зрозумілою різниця між ними. Завданням процедури оцінки ефективності є з'ясувати, чи варто реалізовувати даний проект, спираючись на ту інформацію, яка надана в техніко-економічному обґрунтуванні, не ставлячи під сумнів її повноту і достовірність. При цьому завданням експертизи є з'ясувати, наскільки точною і достовірною є представлена інформація про проект, чи витримані всі обов'язкові вимоги і нормативи, чи відповідає проект у цілому або деякі проектні рішення вимогам, що висувуються суб'єктом, який здійснює експертизу.

Для проектів загальнонаціонального і регіонального значення обов'язковими повинні бути відповідні процедури експертиз, що оцінюють проект з точки зору дотримання інтересів суспільства, регіону тощо. Наприклад, у рамках проведення регіональної експертизи інвестиційних проектів враховуються ресурсні можливості регіону, рівень розвитку економічних відносин у регіоні, його достатність для реалізації даного проекту, достатність рівня розвитку регіональної інфраструктури (комунікації, банківський сектор, страхові компанії) для успішної реалізації проекту в даному регіоні та інші фактори.

5. Техніко-економічне обґрунтування повинно принципово відрізнитися від традиційних бізнес-планів, що складаються для більшості проектів, як з погляду повноти і глибини аналізу багатьох складових проекту, так і з точки зору включення додаткових розділів і окремих специфічних позицій, що враховують саме масштаб проекту, вплив на соціально-економічний розвиток, значущість для інтенсифікації інноваційного розвитку країни, регіону або міста.

6. При здійсненні процедур оцінки ефективності проектів ДПП, зокрема, при оцінці суспільної і регіональної ефективності, слід враховувати перерозподільчі ефекти.

Для проектів загальнонаціонального і регіонального значення сутність цієї процедури полягає в тому, що зі складу грошових припливів і відпливів по проекту слід виключити складові, пов'язані з перерозподілом, зокрема, податки, трансферти, мита, пільги, дотації й будь-які інші види перерозподілу коштів між вітчизняними учасниками проекту і державою (або регіональними органами влади), а також грошові потоки між проектом і фінансово-кредитною системою країни або регіону. Названі складові не впливають на загальний рівень добробуту суспільства, оскільки не створюють ніякої нової цінності, а є процесами перерозподілу частини вартості національного доходу країни або регіонального доходу.

Застосування такого роду процедур дозволить ідентифікувати рівень значущості проектів ДПП, підібрати відповідні механізми їх фінансування, реалізації та державної підтримки.

Висновки

Формування системи оцінки проектів у рамках ДПП розглядається як напрям активізації розвитку ДПП в Україні. Концептуальні основи такої системи повинні включати принципи і методичні положення здійснення ДПП та оцінки проектів ДПП, у тому числі оцінки та визначення форми управління ризиками, пов'язаними з ДПП,

специфічні особливості складання техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів ДПП, їх класифікацію та методологічні основи оцінки ефективності фінансування проектів у рамках реалізації концепції розвитку ДПП.

Таким чином, варіант розробки техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту, запропонований для використання у рамках ДПП, передбачає включення таких розділів, як: «Оцінка взаємовпливу проекту і зовнішнього середовища», «Оцінка побічних ефектів (втрат) у проекті», «Оцінка суміжних ефектів (втрат) у проекті». На основі техніко-економічного обґрунтування проекту ДПП потрібно здійснювати оцінку впливу реалізації проекту на соціально-економічний розвиток країни, галузі, регіону, міста та/або окремого підприємства.

1. *Государственно-частное партнерство : теория и практика : учебное пособие* / В. Г. Варнавский, А. В. Клименко, В. А. Королев и др. ; Гос. ун-т, Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. – 287 с.
2. *Делмон Дж.* Государственно-частное партнерство в инфраструктуре : практическое руководство для органов государственной власти / Джеффри Делмон [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ppiaf.org/ppiaf/sites/ppiaf.org/files/publication/Jeff%20Delmon_PPP_russian.pdf. – 25.12.2010. – Заглавие с экрана.
3. *Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства* : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2011 р. № 384. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=384-2011-%EF>. – 27.04.2011. – Назва з екрану.
4. *Павлюк К. В.* Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – № 17. – С. 10–19.
5. *Полякова О. М.* Державно-приватне партнерство в Україні : проблеми становлення / О. М. Полякова // Коммунальное хозяйство городов : Научно-технический сборник. – № 87. – К. : Техніка, 2009. – С. 317–322.
6. *Про державно-приватне партнерство* : Закон України від 01 липня 2010 р. № 2404-VI. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. – 25.01.2011. – Назва з екрану.
7. *Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними* : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232. – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua/druk.php?name=358812-16022011-0.txt>. – 27.04.2011. – Назва з екрану.

Отримано 18.04.2011 р.

С.В. Леонов, Л.Л. Гриценко

Концептуальные основы формирования системы оценки проектов государственно-частного партнерства

В статье обоснована необходимость формирования системы оценки проектов государственно-частного партнерства, рассмотрены типы инвестиционных проектов и выделены основные положения такой системы. Предложен вариант разработки технико-экономического обоснования проектов в рамках реализации концепции государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: проект, государственно-частное партнерство, технико-экономическое обоснование, экспертиза, эффективность.

S.V. Leonov, L.L. Hrytsenko

The conceptual foundations of public-private partnership evaluation system

The article grounds a necessity of forming the evaluation system of public-private partnership, considers the types of investment projects and outlines the basic provisions of such system. The variant of development the feasibility projects study in the framework of public-private partnership conception is offered.

Keywords: project, public-private partnership, feasibility study, examination, efficiency.